

DISCOURSIIVE MARKERS IN ROMANIAN. TERMINOLOGICAL AND CONCEPTUAL ASPECTS

Aurelia Nicoleta PAVEL (DICU), PhD Candidate, University of Bucharest

*Abstract: This paper is an attempt to clarify the extent of the concept of discourse markers known in Romanian as **marcatori discursivi** as well as to provide the means of establishing its notional content. The justification of such endeavor arises from the inconsistent terminology that is used in Romanian pragmatic research. These lexical expressions the role of which is mainly of assuring the cohesion and coherence of the discourse form an eclectic class that contains conjunctions, adverbs, prepositional phrases or more developed structures and therefore it makes difficult the conceptual demarcation. Furthermore the parallel terms in current use (as discourse connectives, discourse operators, pragmatic connectives, sentence connectives, and cue phrases) don't always coincide notionally. This is why after a short theoretical review about the matter in the Romanian pragmatic research I have decided on defining the concept of discourse markers and establishing some ways of their identification. I conclude by providing a functional classification of the discourse markers by resorting to the Spanish researchers' proposal, especially that of Montolio Durán, Portolés, Martín Zorraquino and Escandell.*

Keywords: discourse markers, pragmatic connectives, discourse particles, nonvericonditional, procedural meaning

1. Considerații generale

Putem considera că germenii studiului pragmaticii și implicit al marcatorilor discursivi se regăsesc în studiile lui Frege de la începutul secolului XX. Pentru acesta *gândul* sau *sensul* este conținutul unei propoziții care poate fi apreciată ca adevărată sau falsă. Atrage însă atenția că anumite forme propoziționale (ordinul, dorința, cererea, interogativa parțială¹, exclamația) deși purtătoare de *sens* nu se supun condițiilor de adevăr. Această constatare reprezintă, deși nu în mod voit, trecerea de la abordarea tradițională a sensului lingvistic, la recunoașterea faptului că limba nu se reduce numai la aserțiuni ce descriu realitatea înconjurătoare, ci redă și fapte de natură subiectivă sau relațională (și care în opinia acestuia nu au valoare comunicativă întrucât nu exprimă un *gând* și nu pot fi, deci, adevărate sau false). Astfel *sensul* și *referința* unei propoziții sunt date de condiția respectiv valoarea de adevăr a acesteia. De exemplu în cazul predicatului *e verde* referința este funcția care asociază obiectele verzi valorii de adevărat și obiectele de altă culoare valorii de fals (Iten:30). Frege remarcă, pe de altă parte, că anumite elemente lingvistice, de exemplu modalizatoarele *din fericire*, *din nefericire* nu pot fi apropiate în termeni de *sens* și *referință*, ele necontribuind în nici un fel la valoarea de adevăr a propozițiilor care le conțin.

¹ Un regim aparte îl au interogativele totale care cuprind o *idee* în integralitatea ei și la care răspunsul *-da* sau *nu* – nu reprezintă altceva decât evaluarea ca adevărat sau fals al conținutului căruia i s-a atașat ca modalitate o cerere. Astfel o interogativă totală va avea în comun cu o propoziție declarativă conținutul, dar nu și modalitatea care în primul caz este cererea, iar în al doilea aserțiunea. De aici Frege distinge în propoziția declarativă: 1) înțelegerea unei idei –actul de a gândi, 2) recunoașterea adevărului unei idei –actul de a raționa, 3) manifestarea acestui raționament –aserțiunea. (Frege: 355).

Chiar dacă studiul sensului lingvistic la Frege este limitat de perspectiva logico-matematică a acestuia, observațiile de mai sus au ridicat un semn de întrebare cu privire la natura pur descriptivă a semnului lingvistic și a deschis calea studiului acelor elemente din limbă care, spre deosebire de cele referențiale, nu au un sens vericondițional. Se regăsesc în această categorie: conjuncțiile, prepozițiile, interjecțiile, adverbele modalizatoare, expresiile de tipul *pe de altă parte*, *cine știe*, *apropo* și orice altă unitate căreia îi lipsește caracterul denotativ². Dacă se încearcă o analiză compozițională se constată că nu li se pot atribui trăsături semantice, conținutul lor putând fi însă descris apelând la funcțiile pe care le îndeplinesc. La o atentă analiză a acestora s-a constatat că, dacă unele dintre ele au rol în organizarea și analiza frastică (conjuncțiile, prepozițiile), altele se manifestă la nivel pragmatic prin relaționarea și furnizarea de indicii privind interpretarea componentelor discursului³. Acestora din urmă li s-a spus particule discursive, conectori prag-matici, fraze cheie, operatori discursivi, operatori pragmatici, marcatori discursivi, marcatori pragmatici, mărci pragmatice și începând cu anii '80 li s-a recunoscut un conținut instrucțional sau procedural.

În ceea ce privește terminologia în lucrarea de față am optat pentru *marcatori discursivi* deoarece tinde să se generalizeze. Îl regăsim în literatura de limbă engleză sub numele *discourse markers*, în cea de limbă franceză ca *marqueurs discursifs*, iar școala spaniolă de pragmatică folosește sintagma *marcadores del discurso*. Un alt motiv este faptul că, în cazul termenului de *conector* (destul de des utilizat), acesta exprima numai una dintre multiplele funcțiile îndeplinite de elementele aparținând acestei clase. De altfel, această denumire o rezervăm pentru a desemna mai târziu doar marcatorii cu rol de relație. Am respins de asemenea sintagma *particulă discursivă* întrucât, din punct de vedere formal, nu cores-punde realității, fiind deja cunoscut că această clasă include și structuri de tipul sintagmelor și propozițiilor stereotipe.

În ciuda abundenței de definiții și deși încă nu s-a ajuns la un consens, există unanimitate în ceea ce privește următoarele caracteristici ale marcatorilor discursivi:

- nu sunt analizabili din punct de vedere sintactic (datorită slabei sau inexistenței integrării sintactice)
- nivelul la care operează este discursul (în sensul menționat în nota de subsol 3), relaționând sau afectând unități ale acestuia
- se grupează pe criteriul funcționalităților pragmatice comune (deși aparțin unor clase morfologice diferite)
- au conținut procedural.⁴

Din motive de economie a spațiului de redactare nu vom dezbate direcțiile de cercetare actuale și controversele care încă planează asupra acestui subiect, ci ne vom limita la o

² Undeva la mijloc stau deicticele și pronumele și chiar articolul care nu au o valoare denotativă per se, ci o dobândesc prin raportare la alte elemente contextuale și cotextuale.

³ Înțelegem discursul articularea de enunțuri (monologic) sau ca succesiune ordonată de acte de vorbire (dialogic) ce reprezintă o actualizare (scrisă sau orală) a limbii care depășește granițele gramaticii textuale, fiind grefat de o intenție comunicativă într-un context determinat. Acesta se structurează pe criterii de coerență, coeziune, intenționalitate, acceptabilitate, informativitate, situaționalitate, intertextualitate.

⁴ Spunem că o informație este procedurală „dacă este nonveri-condițională (nu afectează valoarea de adevăr a propoziției) și dacă ea privește maniera în care trebuie tratată informația pentru a fi interpretată” (Moeschler J., Reboul A.:1994) (trad. ns.)

prezentare succintă a situației terminologiei în pragmatica românească, îndrăznind la final o definiție și o clasificare.

2. Marcatorii discursivi în pragmatica românească

În prezenta lucrare, punctul de plecare privind studiul acestor elemente în literatura autohtonă de specialitate l-a constituit Gramatica Academiei (GLR de aici înainte), capitolul *Conectori frastici și transfrastici* al Isabellei Nedelcu.

În deschiderea acestuia sunt definiți conectorii ca „o clasă eterogenă de elemente lexico-gramaticale cu rol în articularea relațiilor gramaticale (sintactico-semantice) și/sau pragmatice dintre componentele discursului care se situează la nivel frastic sau transfrastic” (p.767).

Astfel în funcție de nivelele înainte menționate conectorii sunt împărțiți în frastici și transfrastici, recunoscându-se celor dintâi un rol preponderent sintactico-semantic și doar adiacent unul pragmatic, în timp ce în cazul celor din urmă accentul cade pe funcția pragmatică, consecință directă a constrângerilor pe care aceștia le impun, constrângeri care afectează conexiunea între enunțuri în funcție de intenția comunicativă.

Din subcapitolul 2., dedicat conectorilor pragmatici, aflăm că în această clasă se încadrează acei conectori cu rol în organizarea și avansarea tematică a discursului adică toți conectorii transfrastici și unii conectori frastici cu rol pragmatic (în sensul că relaționează unități discursive și nu grupuri sintactice sau propoziții prin raporturi de coordonare/subordonare). Pentru delimitarea sferei acestora autoarea capitolului folosește criteriul integrării sintactice (slabe sau absente în cazul conectorilor transfrastici) și al rolului acestora de a semnală în mod exclusiv diverse relații semantico-pragmatice.

Din subcapitolul 4 aflăm: „Constituind un tip aparte de conectori pragmatici, acești conectori (cei de structurare discursivă –subl. ns.) ajută la decuparea secvențelor textuale și, implicit, la decodarea sensului global al textului. Fiind orientați către discurs sau către factorii de care depinde structurarea acestuia (interlocutori, context situațional, temă a discursului), *marcatorii discursivi* au un rol ostensiv în comunicare.” (GLR:775)⁵.

Rezultă că marcatorii discursivi sunt asimilați noțiunii de conector pragmatic, constituind o categorie a acesteia. Această relație, deși nu foarte clar, reiese și din subcapitolul *Deixis* realizat de Adriana Gorăscu: „Funcția de supraorganizare a discursului prin precizarea valorii semantico-pragmatice a componentelor sale în raport cu ansamblul, precum și în raport cu componentele învecinate, se realizează prin expresii de o natură eterogenă (de la formații libere până la lexeme specializate – verbe și locuțiuni verbale ca *înseamnă*, *vasăzică*, adverbale și locuțiuni adverbale, cum sunt *adică*, *vasăzică*, conjuncții: *așadar* etc.). **O parte dintre acestea se pot grupa într-o clasă funcțională** (de asemenea eterogenă ca încadrare gramaticală) **cea a conectorilor discursivi** (marcatori/conectori pragmatici, mărci/semnale discursive) (subl. ns.) [...] Conectorii discursivi pot funcționa intradiscursiv (intralo-cutiv), indicând raportul (logic, afectiv, argumentativ etc.) între enunțul pe care îl introduc și un alt

⁵ Ca **marcatori discursivi** apar grupările prepoziționale *în legătură cu*, *apropo de*, *față de*, *în raport cu*, *în ceea ce privește* etc., care anunță o temă de discurs sau aduc în prim plan un element dintr-un discurs anterior (subl. ns.): *Apropo de citatul lui Heidegger: este atât de limpede ce anume desparte filozofia de literatură.* (G. Liiceanu, *Ușa interzisă*; vezi și **Circumstanțialul de relație, 1.3**)” (*Gramatica Limbii Române*, vol. II, 2008: p.771)

enunț al aceleiași locutor, în cadrul aceleiași intervenții – sau interdiscursiv (interlocutiv), poziționând replica locutorului în raport cu replica anterioară, a alocutorului.” (GLR: 745)

Iar din capitolul *Limba română vorbită* al Margaretei Manu Magda putem desprinde o definiție a mărcilor discursive⁶: mijloace lingvistice de reglare a spațiului interactiv care asigură coeziunea și coerența secvențelor de acte ilocutionare care constituie discursul oral, eterogene din punct de vedere structural și categorial.

Din coroborarea celor de mai sus pare să rezulte următorul raport de incluziune:

a) conectori discursivi \supset conectori pragmatici (\supset marcatori discursivi) \cup mărci discursive⁷

Se observă o relație de sinonimie între sin-tagmele *conectori de structurare discursivă* – *marcator discursiv*. În ceea ce privește termenul *conectori discursivi* acesta pare să se limiteze la discursul oral (locutor, alocutor, intervenție, intralocutiv, interlocutiv) cum de altfel e și cazul *mărcilor discursive*. Întinderea conceptuală și relațiile dintre mai sus menționații termeni rămân însă neclare.

O analiză mai amănunțită a marcatorelor discursivi o găsim în teza de doctorat a Ariadnei Ștefănescu, care îi consideră o „clasă înrudită cu cea a conectorilor pragmatici” și „subclasă a marcatorelor pragmatici”. În această lucrare, noțiunea de *conectori pragmatici* diferă de cea din GLR, autoarea definindu-i ca „jonctivii sintactici care au capacitatea de a transmite o informație nonvericondțională, recte pragmatică, care declanșează un mecanism pragmatic ce contribuie la constituirea semnificației enunțului în care apar”, ceea ce aparent ar corespunde celei de *conectori frastici cu rol pragmatic*. Ulterior, însă, autoarea afirmă că în concepția sa „toți conectorii sintactici sunt și pragmatici” (*Conectori pragmatici*, p.17), motiv pentru care îi denușește și *conectori sintactico-pragmatici*. Relația dintre aceștia și marcatorele discursivi este lămurită după cum urmează: „unii conectori sintactico-pragmatici migrează în zona ocupată de marcatorele discursivi” (conjuncțiile *și / dar*), situație în care cele două ipostaze reprezintă un caz de omonimie (și nu singurul) din cadrul acestei clase.

În concepția Ariadnei Ștefănescu relația: marcatore pragmatici – conectori pragmatici – marcatore discursivi, ar arăta astfel:

b) marcatori pragmatici \supset conectori sintactico-pragmatici \cup marcatori discursivi

Reamintim aici observațiile din secțiunea *Considerații generale* unde atrăgeam atenția că sfera unităților lingvistice care nu au un sens vericondțional (evaluabil ca adevărat sau fals și deci descriptiv) reunește atât elemente analizabile (integrabile) sintactic cât și unele neanalizabile din acest punct de vedere. Primelor le corespunde conceptul de *conectori sintactico-pragmatici*, iar celor din urmă cel de *marcatore discursivi*, ambele reunindu-se sub umbrela mai largă a *marcatorelor pragmatici*. Dacă ar fi să stabilim o echivalență termino-

⁶ „Structurile interacțiunii orale se manifestă prin secvențe de acte ilocutionare [...] a căror coeziune și coerență se realizează prin intermediul unor mijloace lingvistice de reglare a spațiului interactiv, care funcționează ca *mărci discursive*. Acestea înglobează elemente eterogene din punct de vedere structural: elemente lexicale sau gramaticale – simple sau compuse, locuțiuni, stereotipii verbale, îmbinări libere (sintagme, propoziții sau fraze). Din perspectivă gramaticală, mărcile discursive reunes: *vocative, verbe, interjecții, adverbale și locuțiuni adverbale, conjuncții, construcții exclamative sau interogative etc.*” (*Gramatica Limbii Române*, vol. II, 2008: p. 874)

⁷ Înțelegem prin \supset include, iar prin \cup reunit cu.

logică între cele două abordări prezentate mai sus am avea (stânga Ștefănescu – dreapta Nedelcu) :

- *marcatori pragmatici = conectori frastici și transfrastici*
- *conectori sintactico-pragmatici = conectori*

fracistici

- *marcatori discursivi = conectori pragmatici (conectori transfracistici și conectori frastici cu rol pragmatic)*

Deși nu s-au luat în discuție și alte lucrări (nu ne-ar mai rămâne spațiu de propuneri), considerăm că cele de mai sus reprezintă un argument suficient în favoarea sistematizării materiei și unificării terminologice.

Rămâne să lămurim ce se înțelege prin *conținutul procedural* al marcatorilor discursivi. Conform Portolés și Martín Zorraquino (1999), acesta constă „într-o serie de instrucțiuni semantice care orientează inferențele ce trebuie făcute pe seama membrilor discursivi care le conțin. Ca urmare, bunul uz al unui marcator va depinde nu numai de proprietățile gramaticale, ci de asemeni de măsura efortului locutorilor în înțelegerea discursului. Toți marcatorii îl constrâng pe interlocutor prin semnificația lor de a realiza inferențele într-un mod determinat.”⁸ (traducerea și adaptarea n.s)

Autorii menționați grupează instrucțiunile în:

- Instrucțiuni cu privire la tipul de conexiune

Cum semnaleză Martín Zorraquino și Portolés (1999), există marcatori care relaționează doi sau mai mulți membri discursivi (*conectorii, reformulatorii, structuratorii de informație*) sau care afectează doar un membru al discursului (*operatorii*). De exemplu:

Îmi plac fructele. *Ca urmare*, mi-am cumpărat struguri. (conector consecutiv)

Viața îți oferă și surprize plăcute: un curcubeu pe cerul care se înseninează, *de exemplu*. (operator)

- Instrucțiuni argumentative

Înainte de a semnala cum funcționează marcatorul discursiv ca vector instrucțional al activității argumentative este necesar a se preciza ce se înțelege prin argumentare. În acest caz se are în vedere activitatea socială, intelectuală și verbală care servește la justificarea sau respingerea unei opinii (Briz, 1998) și stă la baza dialogului celei mai banale conversații. Argumentele au o anumită orientare care determină modul în care se formulează concluzia (implicită sau explicită) Aceștia pot fi **coorientați** (duc la aceeași concluzie) sau **antiorientați** (duc la concluzii contrare). Un alt criteriu de evaluare a argumentelor îl constituie forța argumentativă. Spunem, de exemplu, că *însă* introduce un argument contraorientat cu o forță argumentativă mai mare decât argumentul precedent, întrucât concluzia la care duce este contrară celei induse de argumentul inițial.

Știe engleză. *Însă* locuiește în Brașov. (deci nu-l angajăm – locul de muncă e în București)

- Instrucțiuni cu privire la structura informativă

⁸ „...en una serie de instrucciones semánticas que guía las inferencias que se han de efectuar de los distintos miembros del discurso en los que aparecen estas unidades. Por tanto, el buen uso de un marcador dependerá no sólo de las propiedades gramaticales, sino también de cuál sea nuestro esfuerzo para lograr la comprensión de un discurso. Todos los marcadores discursivos compelen al oyente por su significado a realizar las inferencias de un modo determinado.”

Există marcatori care pot furniza în principal instrucțiuni referitoare la distribuția comentariilor. Aceștia sunt grupați sub denumirea de *structuratori ai informației*.

„Astfel, de exemplu, perechea de marcatori *pe de-o parte și pe de altă parte* introduc doi membri discursivi care se asociază ca diferite părți ale unui singur comentariu”⁹ (trad. ns.) după cum se observă în următorul exemplu:

Soluția e dificilă. *Pe de o parte*, problema este complicată; *pe de alta*, aproape că nu ne mai rămâne timp ca s-o rezolvăm.

În orice caz, s-a observat că unul și același marcator poate îndeplini funcții diferite, adică poate avea mai multe sensuri procedurale. Ca urmare se poate afirma că există un grup de marcatori polifuncționali sau polivalenți (*bine, păi, astfel* etc.).

3. Definiție

Ca definiție o propunem pe cea a lui José Portolés Lázaro și María Antonia Martín Zorraquino din Gramatica Descriptiva de la Lengua Española¹⁰ (GDLE de aici înainte) cu câteva amendamente împrumutate din GLR .

Marcatorii discursivi, sunt unități lingvistice invariabile fără funcție sintactică în cadrul predicăției propoziționale, având o misiune ce vizează discursul: aceea de ghida, în concordanță cu proprietățile lor sintactice, semantice și pragmatice, inferențele care se realizează în actul comunicării prin organizarea și asigurarea progresiei tematice a acestuia sau prin furnizarea de informații despre atitudinea vorbitorului în legătură cu conținutul comunicării.

4. Mijloace de identificare a marcatorelor discursivi

Datorită deja menționatei varietăți categoriale și pentru o mai ușoară încadrare în această clasă funcțională a unor elemente lexico-gramaticale ambivalente propunem, în cele ce urmează, un model de analiză a comportamentului acestora urmând criteriile propuse în GDLE (invariabilitate, poziție sintactică, mărci intonaționale, posibilitatea de a primi modificatori și complemente sau de a se coordona, comportamentul față de structurile scindate focalizatoare, gradul de independență sintactică, autonomie, incidență).

- **Invariabilitate**

Din acest punct de vedere se distinge între marcatori și sintagmele care conservă capacitatea de flexiune și combinație a membrilor săi:

Lucia este rănită și, *drept urmare*, nu poate face parte din echipă.¹¹

Lucia este rănită și, *din acest motiv*, nu poate face parte din echipă.

Drept urmare este marcator, în timp ce *din acest motiv* prin posibilitatea de a primi modificatori și complemente (*chiar și din aceste mărunte motive de alcov*) nu.

O s-o fac bine vs. *Bine*, o s-o fac.

⁹ “Así, por ejemplo, el par de marcadores *de una parte y de otra* presentan dos miembros del discurso que vinculan como distintas partes de un único comentario” (Martín Zorraquino și Portolés, 1999)

¹⁰ “Los marcadores del discurso, son unidades lingüísticas invariables, no ejercen una función sintáctica en el marco de la predicación oracional - son pues, elementos marginales - y poseen un cometido coincidente en el discurso: el de guiar, de acuerdo con sus propiedades morfo-sintácticas, semánticas y pragmáticas, las inferencias que se realizan en la comunicación.”

¹¹ Exemplele sunt personale

A spus-o *într-un cuvânt*. vs. *Într-un cuvânt*, și-a exprimat nemulțumirea.

Dacă primesc modificatori încetează a mai fi marcatori, de exemplu: *Într-un cuvânt, ce-i drept, nepotrivit*, și-a exprimat nemulțumirea.

Un caz particular care se cuvine a fi discutat aici este cel al marcatorelor discursivi propoziționali, care din punct de vedere morfo-sintactic îmbracă haina unor adevărate propoziții (*știi eu, știi/ știi, știi tu/ știi Dvs., vreau să zic, cred*, etc.). În cazul acestora avem de-a face cu propoziții fixate în limbă într-o formă invariabilă, care nu se pot coordona, juxtapune cu alte propoziții și nici nu le pot subordona (și deci nu se pot integra sintactic).

M-am dus, *știi*, la mama, că e bolnavă. (marcător discursiv, parentetic)

Știi că m-am dus la mama pentru că e bolnavă? (nu și-a pierdut capacitatea de recțiune și își conservă sensul de *ați aflat* că...?)

- **Poziții sintactice**

Marcatorii discursivi au o mai mare mobilitate spre deosebire de conjuncțiile cu valoare discursivă care întotdeauna preced membrul pe care îl introduc. Aceștia pot fi antepuși, interpuși sau postpuși membrului discursiv pe care îl afectează.

Paul și-a continuat drumul *chiar dacă* era obosit.

Paul și-a continuat drumul, era obosit *chiar dacă*.

Paul era obosit. *Cu toate astea*, și-a continuat drumul.

Paul era obosit. Și-a continuat, cu *toate astea*, drumul.

Paul era obosit. Și-a continuat drumul, *cu toate astea*.

- **Mărci de intonație și punctuație**

Formează un grup de intonație; într-o pronunție îngrijită se percepe o pauză posterioară marcatorului și uneori și anterioară. În scris apare de obicei urmat de virgulă (în poziție inițială), între virgule (în interior) sau precedat de virgulă în (poziție finală). Fapt ce îi marchează poziția periferică față de propoziție. Astfel se poate face diferența între:

O să fac *bine* proiectul vs. Bine, o să fac proiectul.

Ceea ce vrei să zici este *evident* vs. Ceea ce zici, *evident*, mă deranjează.

- **Modificatori și complemente**

Marcatorilor discursivi – spre deosebire, de exemplu, de adverbele circumstanțiale – le lipsește posibilitatea de a primi modificatori sau complemente. A se compara:

Stă *departe*. vs. *De departe*, are dreptate.

Stă *departe de aici*. vs. **De departe de aici*, are dreptate.

Stă *foarte departe*. vs. **Foarte de departe* are dreptate.

- **Coordonare**

Marcatorii discursivi nu se pot coordona între ei de exemplu **bine și în consecință*.

- **Focalizare**

Marcatorii discursivi afectează propoziția asupra căreia operează, în totalitatea ei. Nefiind integrați sintactic sau semantic nu permit elipsa și din același motiv nici nu pot fi focalizați în structuri scindate.

Anton ar renunța la premiu din rațiuni serioase, dar, *ca urmare a acestui fapt*, nu.

*Anton ar renunța la premiu din rațiuni serioase, dar, *ca urmare*, nu.

Tocmai *ca urmare a acestui fapt* este foarte căutat./ Tocmai *din acest motiv* este foarte căutat.

*Tocmai *ca urmare*, este foarte căutat.

- **Independență sintactică și autonomie**

Marcatorii discursivi prezintă independență sintactică în sensul că nu sunt integrați frastic, ci discursiv. Va trebui aici să facem diferența între unitățile care, cum am menționat mai sus, se pot găsi în ambele ipostaze. În 1) *fără îndoială* nu poate fi marcator discursiv, lui subordonându-i-se o propoziție, dar este în 2).

1) *Fără îndoială* că are dreptate.

2) *Fără îndoială*, are dreptate.

Gradul de independență sintactică diferă de la caz la caz, de exemplu *Bine, din contră* au un grad mai mare de independență față de membrul discursiv care le urmează / precedă în comparație cu, de exemplu, *cu toate astea*. O autonomie similară o au mai ales marcatorii conversaționali.

Bine. Acum să o luăm de la capăt.

Nu este o persoană blândă din fire. *Din contră*.

- **Incidență**

Marcatorii se găsesc poziționați în membrii discursivi care aparțin unor categorii lexicale și sintagmatice foarte diverse – nu doar propoziții – cum ar fi:

– Substantive: Căldura sufletească, compasiunea, *cu alte cuvinte*, dragostea este cea pe care o căutăm cu toții.

– Adjective: Erau fete educate și pedante; *chiar mai mult*: franțuzoaice.

– Adverbe: Mașina dădea din ce în ce mai des rateuri și mergea ca vai de ea.

Adică rău de tot.

– Sintagme prepoziționale: E pusă acolo de frumusețe? Ce știi eu? *În orice caz*, de decor.

– Sintagme verbale: Elevul se scuză pentru tema nefăcută. Profesorul îi dădu *cu toate astea* un patru.

– Propoziții: Era bolnav de plămâni și, *colac peste pupăză*, mai și fuma.

5. Clasificare

Inspirându-ne, din nou din GDLE, propunem în continuare următoarea clasificare pe criterii funcționale a marcatorelor discursivi fără a avea, desigur, pretenția de a fi exhaustivă și neamendabilă.

A. STRUCTURATORI (conectorii de structurare discursivă în GLR)

Locutorii își dezvoltă discursul astfel ca diversele părți ale acestuia „să comenteze” teme/ subiecte determinate. Pentru a facilita structurarea informației există marcatori specializați numiți generic structuratori ai informației. Între aceștia distingem:

- **Ordonatori (conectorii corelativi în GLR)**

Ordonatorii sunt structuratori ai informației cu două funcții primordiale: în primul rând, indică locul pe care îl ocupă un membru discursiv în ansamblul unei secvențe discursive ordonată pe părți; și, în al doilea rând, prezintă ansamblul respectivei secvențe ca un comentariu unic, iar

fiecare parte ca un subcomentariu. Pot fi de deschidere (*în primul rând, pe de o parte etc*), de continuare (*în al doilea/ al treilea... rând, pe de altă parte, la fel, în același fel, în același mod etc*) și de închidere (*în ultimul rând, în cele din urmă etc.*) a discursului.

- **De comentariu**

Marcatorii de comentariu sunt aceia care prezintă membrul discursiv pe care îl introduc ca un nou comentariu, fapt care îl distinge de fragmentul discursiv anterior, ca de exemplu: *așa stând lucrurile, ei bine, acestea fiind zise etc.*

- **Digresori**

Introduc o temă marginală față de cea principală. Menționăm aici: *între noi fie vorba, apropo, etc.*

B. CONECTORI

Un conector este un marcator discursiv care leagă semantic și pragmatic un membru discursiv de altul anterior. Semnificația conectorului furnizează o serie de instrucțiuni care orientează inferențele care trebuie obținute din grupajul celor doi membri discursivi relaționați:

Aceștia se împart în:

- **Aditivi**

Conectorii aditivi unesc doi membri discursivi cu aceeași orientare argumentativă cum sunt: *în plus, pe deasupra, chiar mai mult, pe lângă asta, pe de altă parte etc.*

- **Consecutivi**

Aceștia prezintă membrul discursiv care îi conține ca fiind o consecință a unuia anterior. Menționăm dintre aceștia: *ca urmare, de aici, în consecință, atunci, astfel, drept urmare etc.*

- **Contraargumentativi**

Leagă doi membri discursivi astfel încât cel de-al doilea se prezintă ca supresor sau atenuator al unei concluzii care ar putea decurge din primul cum e cazul lui: *în schimb, dimpotrivă, din contră, cu toate astea, însă, etc.*

C. REFORMULATORI

Sunt marcatorii care prezintă membrul discursiv pe care îl introduc ca o nouă formulare a celui anterior. Avem aici reformulatorii:

- **Explicativi**

Reformulează, clarificând sau explicând ceea ce s-a dorit a spune într-un membru anterior care ar putea fi mai greu de înțeles. Se cunosc din această categorie: *adică, cu alte cuvinte, vasăzică, vreau să spun.*

- **Rectificativi**

Substituie un membru pe care îl prezintă ca fiind formulat incorect cu altul care corectează respectiva formulare sau cel puțin o îmbunătățește. Îi avem aici pe: *mai bine zis, chiar mai bine, mai exact etc.*

- **de Distanțiere**

Prezintă ca lipsit de relevanță un membru anterior celui care îi conțin. Prin acest tip de reformulare nu se urmărește o rectificare a cele afirmate inițial, ci se dorește ca noua formulare să fie cea care condiționează continuarea discursului, privându-se în același timp de

pertinență membrul care îl precedă. *în orice caz, oricum (ar fi), într-un fel sau altul, chiar și așa etc.*

- **Recapitulativi**

Prezintă membrul lor discursiv ca pe o concluzie sau recapitulare pornind de la un membru anterior sau o serie de aceștia. Includem aici: *în concluzie, pe scurt, într-un cuvânt, după toate cele, una peste alta, în cele din urmă etc.*

D. OPERATORI ARGUMENTATIVI

Sunt marcatorii care prin semnificația lor condiționează posibilitățile argumentative ale membrului discursiv în care sunt incluși, fără a-l relaționa însă cu alt membru anterior.

- **de Consolidare argumentativă**

Semnificația acestora constă în principal consolidarea ca argument a membrului în care se găsesc în raport cu alte posibile argumente (explicite sau implicite). Enumerăm aici: *în realitate, în fond (și la urma urmei), de fapt etc.*

- **de Concretizare**

Prezintă membrul discursiv pe care îl conțin ca fiind o concretizare sau exemplificare a unei afirmații anterioare de caracter mai general. Aceștia sunt: *de exemplu, de pildă, bunăoară, cu titlu de exemplu etc.*

E. CONVERSAȚIONALI (mărci discursive în GLR)

Conversația are pe lângă funcția informativă (tranzacțională) orientată către mesaj și o funcție interactivă orientată către interlocutor, ca urmare marcatorii conversaționali vin să sprijine această funcție prin efectele lor pragmatice: de inițiere, menținere, sau încheiere a unei intervenții, de transfer al rolului de locutor, de exprimare atitudinii locutorului în raport cu conținutul comunicării, într-un cuvânt asigură structurarea, coerența și coeziunea dialogului.

- **de Modalitate epistemică**

Apar în enunțuri declarative și au ca scop consolidarea aserțiunii din care fac parte. Dintre aceștia menționăm: *evident, de departe, aparent, de fapt, efectiv, cu siguranță, fără îndoială, etc.*

- **de Modalitate deontică**

Indică dacă locutorul admite (*bine, de acord, sigur, etc.*) ceea ce se sugerează în fragmentul de discurs la care remite, afectând enunțurile directive care implică o propunere.

- **Focalizatori ai alterității**

Vizează interlocutorul și pot introduce orice

tip de enunț: declarative, directive, întrebări în oricare dintre modalitățile propoziționale: asertivă, imperativă, interogativă cum e cazul marcatorilor: *dom'le, frate, vere, uite, ascultă, auzi, vezi tu, etc.*

- **Metadiscursivi conversaționali**

Fac parte din procedeele pe care interlocutorii le utilizează pentru a construi conversația. Pun în evidență „atitudinea vorbitorului în raport cu ceea ce a fost sau va fi comunicat” (GLR:776). Intră în această gamă: *bine, ei bine, ei, asta..., știu eu, ca să spun drept să spun, între ghilimele fie zis, sincer vorbind, ca să spun așa etc.* (ex. *bine* ca marcă a receptării mesajului, sau semnal al schimbului de replici)

Încheiem prin a atrage atenția că marcatorii discursivi continuă să fie subiect de controverse, chiar dacă în anumite privințe s-a ajuns la un consens, fapt ce reiese și din succinta analiză a prezentului articol. Acest lucru se datorează și faptului că în comunicare pe lângă componenta lingvistică un rol important îl ocupă contextul (situațional și cognitiv), marcatorii discursivi funcționând, de fapt, ca punte de legătură între cele două. Dată fiind natura cognitivă a procesului argumentativ, marcatorii discursivi sunt asociați mai nou cu conceptul de „model mental în desfășurare al discursului”¹² în sensul că ei sunt considerați elemente de coeziune între membrii discursivi care îi conțin și un element al modelului mental pe care locutorul îl are cu privire la discurs, element care decurge dintr-un aspect evident al contextului extralingvistic. În acest sens marcatorii nu sunt simplii jonctivi, ei participând activ la construirea discursului ghidându-l în conformitate cu intențiile locutorilor. Se poate spune, în ultimă instanță, că discursul este de fapt o negociere între reprezentările interne (informații compilate de natură lingvistică și contextuală) ale locutorilor cu privire la tema acestuia, în care medierea este asigurată de marcatorii discursivi.

Bibliografie

- Blakemore, Diane, *Relevance and Linguistic Meaning – The Semantics and Pragmatics of Discourse Markers*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002.
- Briz, Antonio, *El español coloquial en la conversación: esbozo de pragmatolingüística*, Ariel, Barcelona, 1998.
- Fraser, Bruce, *Pragmatics Markers*, în *Journal of Pragmatics*, n.31, Cambridge, 1996.
- Frege, Gottlob, *Translations from the Philosophical Writings of Gottlob Frege*, ed. Peter Geach și Max Black, Basil Blackwell, Oxford, 1960.
- Gramática descriptiva de la lengua española*, vol.III, Espasa Calpe S.A., Madrid, 1999.
- Gramatica limbii române*, vol.II, Editura Academiei Române, București, 2005.
- Iten, Corinne, *Linguistic Meaning, Truth Conditions and Relevance*, Palgrave Macmillan, New York, 2005.
- Levinson, Stephen C., *Pragmatics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1983.
- Moeschler, Jacques, Reboul Anne, *Dictionnaire encyclopédique de pragmatique*, Seuil, Paris, 1994.
- Mosegaard Hansen, Maj-Britt, *The semantic status of discourse markers*, *Lingua* 104, pp.235-260, 1998.
- Mosegaard Hansen, Maj-Britt, *A dynamic polysemy approach to DMs*, în *Approaches to Discourse Particles*, ed. Kerstin Fischer, Elsevier, Bremen, 2006.
- Schiffrin, Deborah, *Discourse Markers*, Cambridge, 1987.
- Ștefănescu, Ariadna, *Conectori pragmatici*, Editura Universității din București, București, 2007.

¹² “developing mental model of the discourse”, în *A dynamic polysemy approach to DMs* de M.-B. Mosegaard Hansen